

Հարգելի՛ ընթերցող,

Արցախի Երիտասարդ Գիտնականների և Մասնագետների Միավորման (ԱԵԳՄՄ) նախագիծ հանդիսացող **Արցախի Էլեկտրոնային Գրադարանի** կայքում տեղադրվում են Արցախի վերաբերյալ գիտավերլուծական, ճանաչողական և գեղարվեստական նյութեր՝ հայերեն, ռուսերեն և անգլերեն լեզուներով: Նյութերը կարող եք ներբեռնել ԱՆՎՃԱՐ:

Էլեկտրոնային գրադարանի նյութերն այլ կայքերում տեղադրելու համար պետք է ստանալ ԱԵԳՄՄ-ի թույլտվությունը և նշել անհրաժեշտ տվյալները:

Շնորհակալություն ենք հայտնում բոլոր հեղինակներին և հրատարակիչներին՝ աշխատանքների էլեկտրոնային տարբերակները կայքում տեղադրելու թույլտվության համար:

Уважаемый читатель!

На сайте **Электронной библиотеки Арцаха**, являющейся проектом **Объединения Молодых Учёных и Специалистов Арцаха (ОМУСА)**, размещаются научно-аналитические, познавательные и художественные материалы об Арцахе на армянском, русском и английском языках. Материалы можете скачать БЕСПЛАТНО.

Для того, чтобы размещать любой материал Электронной библиотеки на другом сайте, вы должны сначала получить разрешение ОМУСА и указать необходимые данные.

Мы благодарим всех авторов и издателей за разрешение размещать электронные версии своих работ на этом сайте.

Dear reader,

The Union of Young Scientists and Specialists of Artsakh (UYSSA) presents its project - **Artsakh E-Library** website, where you can find and download for FREE scientific and research, cognitive and literary materials on Artsakh in Armenian, Russian and English languages.

If re-using any material from our site you have first to get the UYSSA approval and specify the required data.

We thank all the authors and publishers for giving permission to place the electronic versions of their works on this website.

Մեր տվյալները – Наши контакты - Our contacts

Site: <http://artsakhib.am/>

E-mail: info@artsakhib.am

Facebook: <https://www.facebook.com/www.artsakhib.am/>

ВКонтакте: <https://vk.com/artsakhiblibrary>

Twitter: <https://twitter.com/ArtsakhELibrary>

ՀՀ ՍՊՈՐՏԻ ԵՎ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՐՑԵՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ
ՊԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

«ՉԱՆԳԵՉՈՒԻԻ
ՊՂՆՁԱՄՈՒԲԳԵՆԱՅԻՆ
ԿՈՄԲԻՆԱՏ» ՓԲԸ

ԱՐՑԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ
ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ
ՄԻԱՎՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՄ)

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՑԱԽ

SCIENTIFIC
ARTSAKH

НАУЧНЫЙ
АРЦАХ

№ 1, 2018

Հիմնադիր – Founder – Учредитель:
ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՍՈՒՍԱՐԱՆ (ԵՊՀ)
YEREVAN STATE UNIVERSITY (YSU)
ЕРЕВАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ (ЕГУ)
www.y-su.am

Հրատարակիչ – Publisher - Издатель:
ԱՐՅԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ ՄԻԱՎՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՍ)
UNION OF YOUNG SCIENTISTS AND SPECIALISTS OF ARTSAKH (UYSSA)
ОБЪЕДИНЕНИЕ МОЛОДЫХ УЧЁНЫХ И СПЕЦИАЛИСТОВ АРЦАХА (ОМУСА)
www.aegmm.org

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՅԱԽ

SCIENTIFIC ARTSAKH

НАУЧНЫЙ АРЦАХ

№1, 2018

*Նվիրվում է Հայաստանի առաջին Հանրապետության 100-րդ, Արցախյան շարժման 30-րդ ու
Էրեբունի-Երևանի հիմնադրման 2800-րդ ամյակներին*

*Dedicated to the 100th anniversary of the First Republic of Armenia, the 30th anniversary
of the Artsakh movement and the 2800th anniversary of the founding of Erebuni-Yerevan*

*Посвящается 100-летию Первой Республики Армения, 30-летию Арцахского движения и
2800-летию основания Эребуни-Ереван*

ԱԵԳՄՍ – UYSSA – ОМУСА
ԵՐԵՎԱՆ – YEREVAN – ЕРЕВАН
2018

*Չրատարակության Է երաշխավորվել Երևանի պետական Չամալսարանի գիտական խորհրդի թիվ 2/8.8 առ 29.11.2018թ. որոշմամբ
 Рекомендовано к публикации решением учёного совета №2/8.8
 от 29.11.2018г. Ереванского государственного университета
 Recommended for publication by the Yerevan State University
 Academic Council Decision №2/8.8 of November 29, 2018*

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՐԴ

Նախագահ՝ ԵՊՂ ռեկտոր, ՉՉ ԳԱԱ թղթակից անդամ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Արամ ՄԻՍՈՆՅԱՆ

Անդամներ՝

ԱՎԱԳՅԱՆ Արծրուն, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԱՎԱՆԵՍՅԱՆ Չրանտ, հոգեբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԲԱԲԱՅԱՆ Դավիթ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
 ԲԱԼԱՅԱՆ Վահրամ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԳԱԼՍՏՅԱՆ Խաչիկ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
 ԳՅՈՒԼԱՄԻՐՅԱՆ Զուլիխան, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԳՐՈՒՉԴԵՎ Վլադիսլավ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Կոստրոմա, ՌԴ)
 ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ Գևորգ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ Արման, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
 ԺԵՅՄՈ Մարտիկ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Օլշտին, Լեհաստան)
 ԼԱՊԵՎԱՎ Վալենտինա, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Մոսկվա, ՌԴ)
 ԼՈՒԽՏԵՐՅԱՆԴՏ Օտտո, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Չամբուրգ, Գերմանիա)
 ՉՈՎՍԵՓՅԱՆ Մուշեղ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՂԱԶԻՆՅԱՆ Գագիկ, ՉՉ ԳԱԱ ակադեմիկոս, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
 ՄԱՐԿՈՍՅԱՆ Աշոտ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՄԻՆԱՅԱՆ Էդիկ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ Կարեն, տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ
 ՍԱՐԳՍՅԱՆ Չայկ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՎԱՍԿՈՎ Մաքսիմ, սոցիոլոգիական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Դոնի Ռոստով, ՌԴ)
 ԶԵՌՅԱՆ Գարիկ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԶՈՉԱՐՅԱՆ Տիգրան, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գլխավոր խմբագիր՝ իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ **Ավետից ՉԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ**

Գիտական Արցախ, №1, 2018, Երևան, «ԱԵԳՄՍ» հրատ., 2018, 448 էջ:
 Scientific Artsakh, №1, 2018, Yerevan, «UYSSA» publ., 2018, 448 pages.
 Научный Арцах, №1, 2018, Ереван, Изд. «ОМУСА», 2018, 448 страниц.

«Գիտական Արցախ» պարբերականի 1-ին համարում տեղ են գտել հայկական արդի հիմնախնդիրներից մեկի՝ պետականության վերաբերյալ Չայաստանը, Արցախը, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները, Գերմանիան, Լեհաստանը և Բելառուսը ներկայացնող հեղինակների գիտական աշխատանքները:

Գիտական պարբերականում գետեղված են նաև Արցախի երիտասարդ գիտնականների և մասնագետների միավորման ու Երևանի պետական համալսարանի կողմից 2018թ. սեպտեմբերի 13-16-ը Ստեփանակերտում համատեղ կազմակերպված «Չայոց պետականության անցյալը, ներկան ու ապագան» 3-րդ միջազգային երիտասարդական գիտաժողովի լավագույն գիտական հոդվածները:

The first issue of «Scientific Artsakh» journal comprises the scientific works of authors from Armenia, Artsakh, the United States of America, Germany, Poland and Belarus on one of the most urgent problems for Armenians – the statehood. The publication also contains the best scientific articles of the 3rd international youth scientific conference «The past, present and future of the Armenian statehood», jointly organized by the Union of Young Scientists and Specialists of Artsakh and Yerevan State University on September 13-16, 2018 in Stepanakert.

В первом номере журнала «Научный Арцах» нашли место научные работы авторов из Армении, Арцаха, Соединенных Штатов Америки, Германии, Польши и Беларуси по одной из актуальных для армян проблем – государственности.

В издании размещены также лучшие научные статьи 3-ей международной молодежной научной конференции «Прошлое, настоящее и будущее Армянской государственности», совместно организованной Объединением молодых учёных и специалистов Арцаха и Ереванским государственным университетом 13-16 сентября 2018 года в Степанакерте.

EDITORIAL COUNCIL

Chairman: Aram SIMONYAN, Rector of YSU, NAS RA Associate Member, Doctor of History, Professor

Members:

AVAGYAN Artsrun, Doctor of Philology, Professor
AVANESYAN Hrant, Doctor of Psychology, Professor
BABAYAN David, Doctor of History, Associate Professor
BALAYAN Vahram, Doctor of History, Professor
DANIELYAN Gevorg, Doctor of Law, Professor
GALSTYAN Khachik, Doctor of Political Sciences, Associate Professor
GHAZINYAN Gagik, Academician of NAS RA, Doctor of Law, Professor
GRUZDEV Vladislav, Doctor of Law, Professor (Kostroma, Russia)
GYULAMIRYAN Julieta, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
HOVSEPYAN Moushegh, Doctor of Philology, Professor
KERYAN Garik, Doctor of Political Sciences, Professor
KOCHARYAN Tigran, Doctor of Political Sciences, Professor
LAPAEVA Valentina, Doctor of Law, Professor (Moscow, Russia)
LUCHTERHANDT Otto, Doctor of Law, Professor (Hamburg, Germany)
MARKOSYAN Ashot, Doctor of Economic Sciences, Professor
MINASYAN Edik, Doctor of History, Professor
NERSISYAN Karen, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
SARGSYAN Hayk, Doctor of Economic Sciences, Professor
VASKOV Maksim, Doctor of Sociology, Professor (Rostov-on-Don, Russia)
YEGHIAZARYAN Arman, Doctor of History, Associate Professor
ZEJMO Marek, Doctor of Political Sciences, Professor (Olsztyn, Poland)

Editor-in-Chief: Avetik HARUTYUNYAN, Candidate of Law, Associate Professor

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Председатель: ректор ЕГУ, член-корреспондент НАН Республики Армения, доктор исторических наук, профессор Арам СИМОНЯН

Члены:

АВАГЯН Арцрун, доктор филологических наук, профессор
АВАНЕСЯН Грант, доктор психологических наук, профессор
БАБАЯН Давид, доктор исторических наук, доцент
БАЛАЯН Ваграм, доктор исторических наук, профессор
ВАСЬКОВ Максим, доктор социологических наук, профессор (Ростов-на-Дону, Россия)
ГАЛСТЯН Хачик, доктор политических наук, доцент
ГРУЗДЕВ Владислав, доктор юридических наук, профессор (Кострома, Россия)
ГЮЛАМИРЯН Джульетта, доктор педагогических наук, профессор
ДАНИЕЛЯН Геворг, доктор юридических наук, профессор
ЕГИАЗАРЯН Арман, доктор исторических наук, доцент
ЖЕЙМО Марек, доктор политических наук, профессор (Ольштын, Польша)
КАЗИНЯН Гагик, академик НАН РА, доктор юридических наук, профессор
КЕРЯН Гарик, доктор политических наук, профессор
КОЧАРЯН Тигран, доктор политических наук, профессор
ЛАПАЕВА Валентина, доктор юридических наук, профессор (Москва, Россия)
ЛЮХТЕРХАНДТ Отто, доктор юридических наук, профессор (Гамбург, Германия)
МАРКОСЯН Ашот, доктор экономических наук, профессор
МИНАСЯН Эдик, доктор исторических наук, профессор
НЕРСИСЯН Карен, кандидат экономических наук, доцент
ОВСЕПЯН Мушег, доктор филологических наук, профессор
САРГСЯН Гайк, доктор экономических наук, профессор

Главный редактор: кандидат юридических наук, доцент Аветик АРУТЮНЯН

*Տպագրվում է ՀՀ սպորտի և երիտասարդության հարցերի նախարարության աջակցությամբ
Is published with the support of the Ministry of Sport and Youth Affairs of the Republic of Armenia
Публикуется при поддержке Министерства спорта и по делам молодежи Республики Армения*

**ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹԸ ԵՎ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ
ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՀԻՄՆԱԿՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ**

ԱՐԹՈՒՐ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Քաղաքական մշակույթը արժեքների, վարքի կանոնների, գաղափարների և մի շարք այլ հատկանիշների համալիր է, որոնց հիման վրա էլ իր գործունեությունն է կազմակերպում յուրաքանչյուր քաղաքական համակարգ: Քաղաքական մշակույթն ինքնին դինամիկ, շարժուն գործընթաց է և ժամանակի մարտահրավերների հետ կապված՝ փոփոխություններ է կրում: Այդ համատեքստում ՀՀ քաղաքական մշակույթի ուսումնասիրումը երիտասարդության սոցիալականացման խնդիրների համատեքստում հնարավորություն կտա երիտասարդության մակարդակը: Այս տեսակետից անհրաժեշտ է քննարկել ավանդականի և արդիականի, այսինքն՝ արդիականության և ավանդապահության միջև եղած հարաբերակցությունը: Այս երկու գործընթացների համադրումը շատ կարևոր է, քանի որ, ըստ էության, սրանցից մեկն առանց մյուսի պարզապես չի կարող արդյունավետություն ապահովել քաղաքական մշակույթի ինքնադրսևորման պարագայում¹:

Նշենք, որ քաղաքական մշակույթն անմիջականորեն ազդում է մարդու և առհասարակ հասարակության վարքագծի, մարդու գործունեության կազմակերպման, ներքին և միջազգային քաղաքական երևույթների, բնակչության ընկալման, քաղաքական համակարգերի և ռեժիմների գնահատման, ինչպես նաև հասարակական կյանքի քաղաքական դաշտում տեղ և դեր ապահովելու վրա: Քաղաքական մշակույթի ճիշտ ընկալման, դրա վերաբերյալ գիտելիքների շնորհիվ լայն հնարավորություններ են ընձեռվում քաղաքական կանխատեսումների, գրագետ քաղաքականության հաջող կիրառման համար²:

Քաղաքական մշակույթը բազմակողմանի երևույթ է: Այն արձանագրում է մարդկանց քաղաքական գիտելիքների, գնահատումների և գործողությունների մակարդակն ու բնույթը, ինչպես նաև քաղաքական հարաբերությունները կարգավորող հոգևոր արժեքների, ավանդույթների, նորմերի բովանդակությունն ու որակը³:

Քաղաքական մշակույթի դերը ՀՀ-ի զարգացման, քաղաքական համակարգի կատարելագործման, ավանդական և արդիական արժեքների զուգամիտման տեսանկյունից շատ կարևոր է, քանի որ հիմնականում հենց դրանով է պայմանավորվում քաղաքական դերակատարների վարքագիծը, մոտեցումները, պատկերացումները, ինչով էլ իմաստավորվում և կանոնակարգվում է քաղաքական գործընթացը: Դրա շնորհիվ հասարակությունը համախմբվում է իր անցյալով, ներկայով և ապագայով, որտեղ էականը ազատական և ավանդական մշակութային արժեքների փոխներդաշնակման անհրաժեշտությունն է⁴: Քաղաքական մշակույթի ճիշտ ընկալման, դրա վերաբերյալ գիտելիքների շնորհիվ լայն հնարավորություններ

¹ Almond G., Verba S., The Civic Culture, Political Attitudes and Democracy in Five Nations, California, 1989, p. 13.

² Almond G., Verba S., The Civic Culture, Political Attitudes and Democracy in Five Nations, California, 1989, p. 14.

³ Г. Алмонд, Дж. Пауэлл, К. Стром, Р. Далтон. Сравнительная политология сегодня. Мировой обзор, Учебное пособие для студентов-политологов. Москва. 2002, с.95.

⁴ Մարգարյան Մ.Մ., Հայաստանի Հանրապետության քաղաքական մշակույթի ժողովրդավարացման հիմնախնդիրները խորհրդարանական կառավարման պայմաններում, «Հանրային կառավարում» ՀՀ ՊԿԿ գիտական հանդես, 2/2017, էջ 116:

են ընձեռնվում քաղաքական կանխատեսումների, գրագետ քաղաքականության հաջող կիրառման համար:

Խոսելով քաղաքական մշակույթի մասին՝ համեմատական քաղաքագիտության տեսաբան Գ. Ալմոնդը գրել է. «Երբ մենք խոսում ենք հասարակության քաղաքական մշակույթի մասին, մենք նկատի ենք ունենում քաղաքական համակարգը, որն արտացոլված է նրա անդամների գիտելիքներում, զգացմունքներում և գնահատականներում»¹, իսկ երիտասարդության սոցիալիզացիան հենց այդ գիտելիքների, զգացմունքների և գնահատականների դրսևորումն է: Այս դեպքում կարող ենք ասել, որ քաղաքական մշակույթի և երիտասարդության ժողովրդավարացման արդիականացման սոցիալականացումը փոխադարձ համեմատական են միմյանց:

Գ. Ալմոնդը քաղաքական մշակույթը բաժանում է երեք մակարդակի՝ 1) քաղաքական համակարգ, 2) քաղաքական գործընթաց, 3) քաղաքականության մակարդակը: Քաղաքական համակարգի նկատմամբ կողմնորոշման կարևորությունը որոշվում է այն փաստով, որ դրա միջոցով է անցնում քաղաքական համակարգի և ազգի հիմնական հավատարմությունը: Այս համատեքստում որպես օրինակ կարող ենք նշել ազգային հպարտության զգացումը, որը վառ դրսևորվում է այն ազգերի մոտ, որոնք ունեն երկար պատմություն և հայրենասիրության խոր զգացում: Խոսուն օրինակ է Միացյալ Նահանգները, որի պատմության ընթացքում քաղաքական լարվածության և դժվար իրավիճակների ժամանակ մարդիկ միավորվել են միասնական ինքնության և միասնական ազգային պատմության զգացումով: Քաղաքական գործընթացի հաջողությունը նաև կախված է քաղաքական համակարգի լեգիտիմությունից: Լեգիտիմության մակարդակը բարձր է, երբ քաղաքացիները կամովին ենթարկվում են օրենքներին, իսկ երբ նրանք չեն տեսնում օրենքներին հետևելու հիմքերը կամ պարզապես հետևում են դրանց վախի զգացումից ելնելով, լեգիտիմության մակարդակը ցածր է: Այս համատեքստում պետք է նշել, որ ԶԶ-ում տեղի ունեցած «թավշյա հեղափոխությունից» հետո ձևավորվել է մի այնպիսի քաղաքական համակարգ, երբ հասարակությունը պատրաստ է լսել իր ղեկավարին և առաջնորդվել նրա առաջարկած գաղափարներով՝ ի դեմս ԶԶ վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանի:

Քաղաքական մշակույթի երկրորդ մակարդակը ներառում է այն, ինչ մարդիկ ակնկալում են քաղաքական գործընթացներից: Տարբեր կառավարման համակարգեր՝ ավտորիտար, տոտալիտար, ժողովրդավարական, ներառում են իրենց բնորոշ արժեքներ և գործընթացներ: Այդ արժեքներն ու գործընթացներն էլ կազմակերպում են այն քաղաքական համակարգը, որի հետ սերտորեն կապված է քաղաքական մշակույթի այնպիսի բաղադրիչը, ինչպիսին է քաղաքացիների պատկերացումը իրենց քաղաքական դերի մասին²: Ներկայումս ժողովրդավարության սկզբունքները հիմնականում վայելում են հասարակության մեծամասնության հավանությունը, նույնիսկ եթե դրանց կիրառման ժամանակ հասարակության տարբեր հատվածներ տարբեր դիրքերում են գտնվում: Երկարաժամկետ հեռանկարում, ըստ երևույթին, կարելի է ակնկալել, որ քաղաքական համակարգը կազմակերպելու մասին քաղաքացիների գաղափարները կհամակարգվեն իրական կառավարման կառույցների հետ: Այս դեպքում կարելի է ակնկալել, որ հասարակության շրջանում բարձրանում է քաղաքացիական գիտակցության մակարդակը, ինչպես նաև առկա է մասնակցային քաղաքական մշակույթը քաղաքական որոշումների կայացման և իրագործման գործընթացում:

¹ Almond G., Verba S., The Civic Culture, Political Attitudes and Democracy in Five Nations, California, 1989, p. 17.

² Г. Алмонд, Дж. Пауэлл, К. Стром, Р. Далтон. Сравнительная политология сегодня. Мировой обзор, Учебное пособие для студентов-политологов. Москва. 2002, с.96.

Ինչ վերաբերում է Գ. Ալմոնդի կողմից առաջարկված երրորդ՝ քաղաքականության մակարդակին, ապա պետք է նշել, որ տվյալ պետության քաղաքական կյանքն ազդում է հասարակության ընկալումների վրա՝ արդյոք լա՛վ հասարակության մեջ են իրենք ապրում ու արարում, թե ոչ: Քաղաքական դաշտում ակնկալիքները ներառում է նաև քաղաքականության հատուկ միջոցառումների պահանջարկը: Որոշ նպատակներ ու բարեփոխումներ, որոնք կյանքի են կոչվում քաղաքական ճանապարհով, գնահատում է գրեթե ողջ հասարակությունը: Այլ դեպքերում մարդկանց վերաբերմունքը կարող է փոխվել ազգի մասին սեփական պատկերացումներում և պայմանավորված լինել տվյալ երկրում ստեղծված իրավիճակով և նրա մշակութային ավանդույթներով: Չարգացող երկրների բնակիչները ավելի մեծ ուշադրություն են դարձնում հանրային բարեկեցության ապահովման հիմնական ծառայություններին հատկացվող պետական ֆինանսավորման վրա: Մշակված արդյունաբերական հասարակություններն ապահովում են քաղաքացիների առաջնահերթ կարիքների բավարարումը, և նման հասարակություններում մարդիկ կարող են ավելի շատ մտախոզվել կյանքի որակի հետ կապված այնպիսի հարցերի շուրջ, ինչպիսիք են բնության պահպանությունը կամ արվեստի ոլորտին տրվող պետական աջակցությունը: Կառավարության գործունեության արդյունավետության կարևորագույն ցուցանիշներից մեկը քաղաքացիների քաղաքական սպասելիքները բավարարելու ունակությունն է¹:

Քաղաքական մշակույթի մասին խոսելիս անհրաժեշտ է անդրադառնալ նաև «մշակութային համերաշխություն» հասկացությանը: Քաղաքական մշակույթը վերն արդեն որակել ենք որպես ազգի բնորոշ հատկանիշ, բայց արժեքներն ու հավատալիքները տարբեր երկրներում, ինչպես նաև տարբեր հասարակություններում կարող են տարբեր լինել՝ պայմանավորված տարբեր ենթամշակույթների գաղափարական տարբերություններով: Այս առումով հանրային քաղաքականության կամ պետական իշխանության լեգիտիմության, քաղաքական համակարգի վերաբերյալ կարծիքները կարող են տարբեր լինել, այսինքն՝ համաձայնություն կամ հակամարտություն :

Անկախացումից բանավեց տարի անց Հայաստանը, ըստ էության, արդեն դուրս է եկել անցումային փուլից, և այժմ արդեն կարևորվում է անցում-համախմբում գործընթացը՝ պետականամետ էլիտա ու հասարակություն, և, որ ավելի կարևոր է, մրցունակ երիտասարդություն դաստիարակելու միտումով: Այստեղ բարձր քաղաքական մշակույթի առկայությունը կօգնի ընթանալ զարգացման ավելի ճիշտ և հեռանկարային ուղիով, ինչն ուղիղ համեմատական է Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգությանը:

Որպես պետության զարգացման արժեհամակարգ՝ մեծ արժեք է ներկայացնում համագործակցության մշակույթը, որն անհրաժեշտ է ինչպես ներքին, այնպես էլ արտաքին քաղաքական գործընթացները կազմակերպելու համար: Սա հատկապես վերաբերում է արտաքին քաղաքական դաշտին: Կարևոր է զգալ քաղաքական ժամանակը և համագործակցության եզրեր կառուցել յուրաքանչյուր պետության հետ, ինչը կարող է նպաստել ՀՀ արդիականացմանը: Այս համատեքստում, սեփական ռազամավարական տեսլականը կառուցելուն համընթաց, կարևոր է ինքնորոշումը:

Քաղաքականությունը և մշակույթը սերտորեն փոխկապակցված են և հանդես են գալիս որպես հասարակության կենսագործունեության կարգավորիչներ: Մշակույթը ներթափանցում է քաղաքականության ոլորտ, ազդում է իշխանության իրականացման եղանակների վրա: Քաղաքականության վրա մշակույթի

¹ Г. Алмонд, Дж. Пауэлл, К. Стром, Р. Далтон. Сравнительная политология сегодня. Мировой обзор, Учебное пособие для студентов-политологов. Москва. 2002, с.101.

ազդեցության հիմնական ուղիներից է անձի քաղաքական սոցիալականացումը, որը հնարավորություն է տալիս նրան մասնակցելու քաղաքական կյանքին, արժեքային համակարգի ստեղծմանը, վարքի չափանիշների ձևավորմանը և այլն: Մարդու մուտքը քաղաքականություն, նրա նախապատրաստումը և ներառումը իշխանական հարաբերություններում իրականացվում է իշխող մշակութային կողմնորոշիչների ու նորմերի, քաղաքական վարքաբանության նմուշների և արժեքների յուրացման գործընթացում: Այս առումով ՀՀ-ում գերակա արժեք է երիտասարդների մասնակցային քաղաքական մշակույթը, որն իրականացվում է իշխող մշակութային կողմնորոշիչների ու նորմերի, քաղաքական վարքաբանության նմուշների և արժեքների յուրացման գործընթացում¹:

Քաղաքական մշակույթը մասնակցային է դառնում, երբ հասարակությունը ձևավորում է վերաբերմունք և որդեգրում արժեքների փոխանցման սոցիալականացման քաղաքականություն: Հաշվի առնելով քաղաքական սոցիալականացման և կրթության խնդիրը՝ նշենք, որ սոցիալականացումը կարող է լինել ուղղակի և անուղղակի: Այն ուղիղ է, երբ ենթադրում է տեղեկատվության, արժեքների կամ քաղաքականության վերաբերյալ կարծիքների անմիջական փոխանցում: Քաղաքական սոցիալականացումն անուղղակի է, երբ քաղաքական հայացքների ձևավորումը կատարվում է աննկատ, սեփական փորձի ազդեցությամբ: Անհատի աշխարհայացքի ձևավորման վրա ուղիղ կամ անուղղակի կերպով ազդում են ընտանիքը, դպրոցը, այլ հաստատություններ ու կազմակերպություններ, այսինքն՝ միջավայրը, որում նա գտնվում է²:

Հաշվի առնելով քաղաքական մշակույթի խնդիրները՝ մենք գալիս ենք այն համոզմունքին, որ կայուն քաղաքական համակարգերում քաղաքական կառույցներն ու քաղաքական մշակույթը փոխադարձաբար ամրապնդվում են: ՀՀ-ում ժողովրդավարության որակի բարձրացման նկատառումներով կարծում ենք, որ անհրաժեշտ է ստեղծել երիտասարդության սոցիալականացման ավելի արդյունավետ վիճակ: Տվյալ դեպքում կարևորվում է համագործակցության մշակույթի զարգացումը, առանց որի կարող են առաջանալ ճգնաժամեր, որոնք էլ դառնում են մշակույթի զարգացման պարտադիր և օրինաչափ աստիճաններ: Ճգնաժամի ելույթունը մշակույթի հոգևոր-իմաստային առանցքի բաղադրիչների վերարժևորումն ու վերադասավորումն է: Դա կարող է հանգեցնել մշակույթի՝ իր նախկին ձևով գոյության վախճանին: Սակայն ճգնաժամը հաճախ ուղեկցվում է նաև մշակույթի ինքնաճանաչման, ինքնագիտակցման, նրա պոտենցիալի, ներքին զարգացման հնարավորությունների բացահայտման հետ: Դա է պատճառը, որ հաճախ ճգնաժամային երևույթները նախորդում են նոր մշակույթի առաջացմանը³: Այս համատեքստում վառ դրսևոում էր ՀՀ-ում տեղի ունեցած «թավաշյա հեղափոխությունը», որը բերեց նոր քաղաքացիական գիտակցության, համազգային մտածողության և նոր քաղաքացիական մշակույթի ձևավորման: Իրավամբ պետք է նշել, որ այս ժամանակահատվածում Հայաստանում ձևավորվեց մի նոր՝ համազգային մտածողության և հավաքաբար գործելու մշակույթ:

Քաղաքական նոր մշակույթ ձևավորվելու հետ համատեղ սկսում է ձևավորվել նաև ինստիտուցիոնալ նոր համակարգ՝ քաղաքական էլիտան դառնում է ավելի բաց ու մատչելի հասարակության համար, ինչը նպաստում է քաղաքական

¹ Մարգարյան Ս. Ս. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքական մշակույթի ժողովրդավարացման հիմնախնդիրները խորհրդարանական կառավարման պայմաններում.- «Հանրային կառավարում» ՀՀ ՊԿԿ գիտական հանդես, 2/2017 էջ 124:

² Գ. Ալմոնդ, Դժ. Քաուզլ, Կ. Տրոմ, Ք. Դալտոն. Сравнительная политология сегодня. Мировой обзор, Учебное пособие для студентов-политологов. Москва. 2002, с.108.

³ Գուրևիչ Պ. Ս., Մշակութաբանություն, Եր., «Չանգակ-97», 2002թ., 127 էջ:

իշխանության լեգիտիմության բարձրացմանը հասարակության շրջանում: Քաղաքական նոր մշակույթի դրսևորում է, օրինակ, ՀՀ նախագահ Արմեն Սարգսյանի՝ փողոցում մարդկանց հետ քոչարի պարելը, երեխաների հետ պաղպաղակ ուտելը կամ պարզապես փողոցներում միայնակ շրջելը, ինչը երբեմն նույնիսկ զարմանք է առաջացնում հասարակության շրջանում: Միևնույն ժամանակ սա նոր՝ ժողովրդավարական քաղաքական մշակույթի ձևավորման նախադրյալ է ստեղծում ՀՀ-ում:

Այսպիսով՝ քաղաքական մշակույթի դերը որևէ պետության քաղաքական զարգացման գործընթացում շատ կարևոր է: Այն հնարավորություն է տալիս առաջադրելու քաղաքական էլիտայի, երիտասարդության սոցիալականացման և հասարակական կյանքի որակի բարելավման ուղղությամբ պետության քաղաքական զարգացման այլ միտումներ ու զարգացումներ, որոնցով էլ հաճախ պայմանավորված է պետության առաջընթացը և քաղաքական կյանքի կազմակերպումը:

Արթուր Մարտիրոսյան ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹԸ ԵՎ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՀԻՄՆԱԿՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

Բանալի բառեր. *քաղաքական մշակույթ, երիտասարդության քաղաքական սոցիալականացում, մասնակցային քաղաքական մշակույթ*

Հոդվածում քաղաքական մշակույթի ժողովրդավարացումը դիտարկված է ավանդական և արդիական արժեքների զուգամիտման տիրույթներում: Հոդվածում հիմնավորված է տեսակետ, որ հենց ավանդական և արդիական արժեքների զուգամիտմամբ է իմաստավորվում ու կանոնակարգվում քաղաքական սոցիալականացումը՝ որպես քաղաքական համակարգի արդիականացման գործառույթ: Այս համատեքստում երիտասարդության սոցիալականացումը դիտարկված է որպես մասնակցային մշակույթի զարգացման և ազգային անվտանգային քաղաքականության իրականացման պայման: Հոդվածի հեղինակը համոզված է, որ ժողովրդավարական քաղաքական մշակույթը հնարավորություն կտա առաջընթաց ապահովելու քաղաքական էլիտայի, երիտասարդության սոցիալականացման և հասարակության կյանքի որակի բարելավման ուղղությամբ, ինչն ուղիղ համեմատական է ՀՀ ազգային անվտանգության ապահովմանը:

Artur Martirosyan POLITICAL CULTURE AND THE PROBLEMS OF SOCIALIZATION OF YOUTH IN THE REPUBLIC OF ARMENIA

Key words: political culture, political socialization of youth, participatory political culture.

In the article democratization of political culture is observed in the context of convergence of traditional and modern values. The following viewpoint is stressed in the article, according to which it is the convergence of traditional and modern values that gives meaning to and regulates the political socialization as a function of modernization of political system. In this context the socialization of youth is observed as a condition of development of participatory culture and realization of national security policy. The author is convinced that democratic political culture will

provide the opportunity to make substantial progress in the improvement of political elite, socialization of youth and quality of life of the society, which are directly proportional to the national security of the Republic of Armenia.

Արտուր Մարտիրոսյան
ПОЛИТИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА И ВОПРОСЫ СОЦИАЛИЗАЦИИ
МОЛОДЕЖИ В РЕСПУБЛИКЕ АРМЕНИЯ

Ключевые слова: *политическая культура, социализация молодежи, политическая культура участия*

В статье демократизация политической культуры представляется в конвергенции традиционных и современных ценностей. Статья основана на представлении о том, что именно с конвергенцией традиционных и современных ценностей политическая социализация приобретает смысл и регулируется как функция модернизации политической системы. В данном контексте социализация молодежи рассматривается как условие развития культуры участия и осуществления политики национальной безопасности. Автор статьи убежден, что демократическая политическая культура даст возможность обеспечить прогресс в направлении развития политической элиты, социализации молодежи и повышения качества жизни общества, что прямо пропорционально национальной безопасности Армении.

- 47. Մարկոսյան Արմեն** - «Եվրասիա» միջազգային համալսարանի դասախոս, տ.գ.թ.
Markosyan Armen – Lecturer of «Eurasia» International University, Candidate of Economic Sciences
Маркосян Армен - преподаватель международного университета «Евразия», к.э.н.
E-mail: amarkosyan@rgs.am
- 48. Մարկոսյան Մանուշակ** – Համբուրգի համալսարանի ասպիրանտ (բ.Համբուրգ, Գերմանիա)
Markosyan Manushak – PhD student of Hamburg University (Hamburg, Germany)
Маркосян Манушак - аспирант Университета Гамбурга (г.Гамбург, Германия)
E-mail: mmarkosyan@gmx.net
- 49. Մարտիրոսյան Արթուր** - ՀՀ ՊԿԱ մագիստրոս, Մասիս քաղաքի քաղաքապետի օգնական
Martirosyan Artur - Master of PAA RA, assistant to the mayor of Masis city
Мартиросян Артур - магистр АГУ РА, помощник мэра города Масис
E-mail: artur.martirosyan92@gmail.com
- 50. Մինասյան Նելլի** - Խ.Աբովյանի անվան Հայաստանի պետական մանկավարժական համալսարանի (ՀՊՄՀ) դասախոս, պ.գ.թ., դոցենտ
Minasyan Nelli - Lecturer of Armenian State Pedagogical University (ASPU) after Khachatur Abovyan, Candidate of History, Associate Professor
Минасян Нелли - преподаватель Армянского государственного педагогического университета (АГПУ) им. Хачатура Абовяна, к.и.н., доцент
E-mail: minasyan.nelly@mail.ru
- 51. Մնացականյան Անժելա** - ԵՊՀ հայցորդ
Mnatsakanyan Anzhela - PhD student of YSU
Мнацаканын Анжела - соискатель ЕГУ
E-mail: anzhelamnatsakanyan91@gmail.com
- 52. Մնացականյան Արփինե** - ՀՊՏՀ հայցորդ, ԱԵԳՄՄ անդամ
Mnatsakanyan Arpine - PhD student of ASUE, member of UYSSA
Мнацаканын Арпине - соискатель АГЭУ, член ОМУСА,
E-mail: arpine1787@mail.ru
- 53. Մնացականյան Լիդա** - ՀՈՀ ասպիրանտ և դասախոս
Mnatsakanyan Lida - PhD student and Lecturer of ARU
Мнацаканын Лида – преподаватель и аспирант РАУ
E-mail: mnatsakanyan.lida@gmail.com
- 54. Չալիկյան Անահիտ** – ԵՊՀ մագիստրոս
Chalikian Anahit - Master of YSU
Чаликян Анаит – магистр ЕГУ
E-mail: anachalikian@gmail.com
- 55. Չիչոյան Լիլիթ** - ՀՀ ՊԿԱ ասպիրանտ
Chichoyan Lilit - PhD student of PAA RA
Чичоян Лилит - аспирант АГУ РА
E-mail: lilitch@mail.ru

Վահրամ Յովյան. Հայկական սփյուռքի անվտանգության մարտահրավերները և հայրենադարձության խնդիրը.....233
Vahram Hovyan. The Security Challenges of the Armenian Diaspora and the Problem of Repatriation

Ваграм Овян. Вызовы безопасности армянской диаспоры и проблема репатриации

Վիոլետտա Մանուկյան. Հետկոնֆլիկտային պետականության կայացման մարտահրավերները. Արցախի դեպքը.....243

Violetta Manukyan. The Challenges of Post-Conflict Stateness: The Case of Artsakh

Виолетта Манукян. Вызовы постконфликтной государственной состоятельности на примере Арцаха

Արթուր Մարտիրոսյան. Զաղաքական մշակույթը և երիտասարդության սոցիալա-կանացման հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում.....249

Artur Martirosyan. Political Culture and the Problems of Socialization of Youth in the Republic of Armenia

Артур Мартиросян. Политическая культура и вопросы социализации молодежи в Республике Армения

Գառնիկ Գափոյան. Երիտասարդության քաղաքական սոցիալականացումը՝ որպես կուսակցական համակարգի գործառույթ.....255

Garnik Gapoyan. The Political Socialization of the Youth as a Function of the Party System

Гарник Гапоян. Политическая социализация молодежи как функция партийной системы

Նատելլա Դանիելյան. Հանրային կապերի զարգացման միտումները և պետական PR-ը Արցախի Հանրապետության կառավարման համակարգում.....260

Natella Danielyan. Public Relations Development Tendencies and the State PR within the Management System of the Artsakh Republic

Нателла Даниелян. Тенденции развития связей с общественностью и государственного PR в системе управления Республики Арцах

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ECONOMICS

ЭКОНОМИКА

Աշոտ Մարկոսյան, Արմեն Մարկոսյան. Տնտեսական ինտեգրացիայի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում և Արցախի Հանրապետությունում.....266

Ashot Markosyan, Armen Markosyan. Problems of Economic Integration of the Republic of Armenia and the Republic of Artsakh

Ашот Маркосян, Армен Маркосян. Проблемы экономической интеграции Республики Армения и Республики Арцах

Հայկ Սարգսյան. Պետության կայացվածության և սահմանադրականության փոխառնչությունները.....283

Hayk Sargsyan. Interactions Between Constitutionalism and the Condition of the State

Гайк Саргсян. Взаимодействие между конституционализмом и состоятельностью государства